

KINNITATUD
sotsiaalministri 19.11.2019
käskkirjaga nr 74

Vanglast vabanenute jätkutugi

TAT abikõlblikkuse periood
01.01.2020–31.12.2023

Rakendusasutus
Sotsiaalministeerium

Rakendusüksus
SA Innove

Toetuse saaja
Justiitsministeerium

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

SISUKORD

Mõisted	3
1. TOETUSE ANDMISE TINGIMUSTE KIRJELDUS	4
1.1. SEOS RAKENDUSKAVAGA.....	4
1.1.1. Prioriteetne suund.....	4
1.1.2. Prioriteetse suuna alaeesmärk.....	4
1.1.3. Meetme nimetus.....	4
1.1.4. Meetme eesmärk.....	4
1.2. TOETUSE ANDMISE TINGIMUSTE EESMÄRK	4
1.2.1. Toetuse andmise tingimuste tulemus	4
1.2.2. Toetuse andmise tingimuste vajalikkuse põhjendus.....	4
1.2.3. Eelarve	7
1.2.4. Sihtrühmad.....	7
2. TEGEVUSTE KIRJELDUS TULEMUSTE SAAVUTAMISEKS	9
2.1. TUGITEENUS.....	9
2.1.1. Tugiisikuteenus.....	9
2.1.1.1. Sihtrühm	10
2.1.1.2. Tegevuse üldajaraam	10
2.1.2. Nõustamisteenustega ajutine majutusteenus.....	11
2.1.2.1. Sihtrühm.....	12
2.1.2.2. Tegevuse üldajaraam	12
2.2. KOOLITUS	13
2.2.1. Sihtrühm.....	13
2.2.2. Tegevuse üldajaraam.....	13
2.3. TUGITEENUSE TOETUSE ANDMISE TINGIMUSTE HINDAMINE	14
2.3.1. Sihtrühm.....	14
2.3.2. Tegevuse üldajaraam.....	14
2.4. TEAVITUSTEGEVUS “MINEVIKUST PAREM”	15
2.4.1. Sihtrühm.....	15
2.4.2. Tegevuse üldajaraam.....	15
3. NÄITAJAD	16
4. TOETUSE ANDMISE TINGIMUSTE MÕJU LÄBIVATELE TEEMADELE	18
5. SEOS PRIORITEETSE SUUNA TEISTE MEETMETE, TOETUSE ANDMISE TINGIMUSTE JA AVATUD TAOTLUSVOORUDEGA 20	
6. SEOS VALDKONDLIKE ARENGUKAVADEGA	22
7. TOETUSE ANDMISE TINGIMUSTE RAKENDAMINE.....	24
7.1. TOETUSE SAAJA KOHUSTUSED	24
7.2. KULUDE ABIKÖLBIKKUS.....	24
7.3. Toetuse maksmine.....	25
7.4. Toetuse andmise tingimuste muutmine	26
7.5. Toetuse kasutamiseiga seotud teabe ja seirearuannete esitamine	27
7.6. Finantskorrektsioonid	28
7.8. Riigiabi ja vähese tähtsusega abi	28
8. RISKIDE HINDAMINE.....	29
9. LISAD.....	30

Mõisted

Vanglast vabanenu – isik, kes on andnud kirjaliku nõusoleku olla tugiteenuse saajaks, kellel riskihindamisest lähtuvalt nähakse vajadust saada tugiteenust ning kellele toetuse andmise tingimuste raames teenust osutatakse. Mõiste hõlmab nii kinnipeetavat, kes hakkab teenust saama kuni kuus kuud enne vanglast vabanemist, kui ka vanglast vabanenut, kellele osutatakse teenust kogukonnas.

Tugiisik – vanglast vabanenule vabatahtlikult kõrvalabi pakkuv inimene, kes on läbinud vastava koolituse ning kes aitab vastavalt olukorrale vanglast vabanenu toimetulekuvõimet säilitada või parandada ning toetab oma tegevusega vabanenu tööle või õppima asumist.

Tugiteenus vanglast vabanenutele – hõlmab endas tugiisikuteenuse ja vajaduse korral nõustamisteenustega ajutise majutusteenuse pakkumist vanglast vabanenutele.

Tugiisikuteenus – vanglast vabanenutele mõeldud vabatahtlike koordineeritud tegevusel põhinev sotsiaalteenus, mille eesmärk on iseseisva toimetuleku toetamine olukordades, kus isik vajab sotsiaalsete, majanduslike, psühholoogiliste või terviseprobleemide tõttu oma kohustuste täitmisel ja õiguste teostamisel kõrvalabi. Kõrvalabi seisneb juhendamises, julgustamises ja motiveerimises ning isiku suurema iseseisvuse ja vastutusevõime soodustamises.

Nõustamisteenuseid sisaldav ajutine majutusteenus – vanglast vabanenutele suunatud teenus, mis lisaks voodikohale sisaldab rehabiliteerivaid tegevusi või nende soovitamist, nt sotsiaal- ja võlanõustamine, psühholoogiline nõustamine, tegevusteraapia, tööharjutus.

Sotsiaalteenus – vanglast vabanenu toimetulekut soodustav mitterahaline toetus.

Tööturuteenus – teenus, mida osutatakse töötule ja töötajale töö leidmiseks ja töölase arengu soodustamiseks ning tööandjale sobiva tööjõu saamiseks.

Riskihindamine – vabanemist ootava kinnipeetava kriminoogeensete riskide ja ohtlikkuse struktureeritud hindamine vanglas. Riskihindamiseks kasutatakse selleks otstarbeks välja töötatud töövahendit, mille abil hinnatakse nii kinnipeetava riske kui ka vajadusi. Riskihindamise tulemusest lähtuvalt saab vangla sotsiaaltöötaja või inspektor-kontaktisik soovitada vanglast vabanejale siirdumist tugiteenust saama.

RA – rakendusasutus

RÜ – rakendusüksus

TAT – toetuse andmise tingimused

1. Toetuse andmise tingimuste kirjeldus¹

1.1. Seos rakenduskavaga

1.1.1. Prioriteetne suund

Sotsiaalse kaasatuse suurendamine.

1.1.2. Prioriteetse suuna alaeesmärk

Euroopa Liidu struktuurivahendite kasutamise eesmärk 2: „Hoolekandeteenuseid saanud erivajadustega, hoolduskoormusega ja toimetulekuraskustega inimeste osalemine tööturul on suurenenud.“

1.1.3. Meetme nimetus

Tööturul osalemist toetavad hoolekandemeetmed.

1.1.4. Meetme eesmärk

Hoolekandeteenuseid saanud erivajadustega, hoolduskoormusega ja toimetulekuraskustes inimeste osalemine tööturul on suurenenud.

1.2. Toetuse andmise tingimuste eesmärk

Vanglast vabanenute osalus tööturul, hariduses ning tööturu- ja sotsiaalteenuste kasutamisel on suurenenud. Vanglast vabanenute retsidiivsus on vähenenud.

TAT toetab spetsiifiliste toimetulekuraskustega inimeste (vanglast vabanenud) naasmist tööturule.

1.2.1. Toetuse andmise tingimuste tulemus

Vanglast vabanenutele osutatava tugiteenuse abil on paranenud nende sotsiaalne kaasatus ja võimalused toimetulekuks ning suurenenud on teenust saanute osalus tööturuteenuste kasutamisel ja tööhõives.

Vanglast vabanenute tugiteenuse üldisemaks tulemuseks on teenust saanute vähenenud retsidiivsusnäitajad ning vabanenust saab enesega toime tulev ja väärtustatud ühiskonnaliige.

1.2.2. Toetuse andmise tingimuste vajalikkuse põhjendus

Kinnipeetavad moodustavad ca 0,3% tööealisest rahvastikust. 2018. aasta lõpu seisuga oli Eesti vanglates kokku 2584 kinnipeetavat, sh 14 alaealist. Kinnipeetavatest 123 olid naised, 40 eluaegse

¹ TAT on koostatud perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse (edaspidi struktuuritoetuse seadus) § 16 lõike 1 alusel.

vanglakaristuse kandjad ning 160 avavangla vangid. Kinnipeetavatest 2040 olid süüdimõistetud ja 530 vahistatud. Vaadates vanuselist jaotust, oli kõige enam kinnipeetavaid vanuses 30–39 (942). Neile järgnesid 40–49-aastased (635) ja 25–29-aastased (327). 14–24-aastaseid oli vanglas 245, 50–59-aastaseid 308, 60-aastaseid ja vanemaid 127. Sarnaselt varasemate aastatega jätkub kooskõlas rahvastiku üldiste trendidega nooremate kinnipeetavate arvu vähenemine ja üle 50-aastaste kinnipeetavate arvu aeglane kasv. Eesti emakeelega kinnipeetavate osakaal oli 40% (1031) ja vene emakeelega 52% (1353). Eesti kodanikke oli 64% (1662), määratlemata kodakondsusega inimesi 26% (677) ja Venemaa kodanikke 7% (177).

2018. aasta jooksul vabanes vanglast 1907 süüdimõistetut ja vahistatut, sh 764 karistustähtaja lõppemise tõttu, 560 tingimisi enne tähtaega vangistusest vabastamise tõttu, 387 osaliselt ära kandmisele mõistetud vangistuse ära kandmise tõttu ning ülejäänud muudel alustel. Võrreldes 2017. aastaga oli 2018. a aastal märkimisväärselt suurenenud nende vangide osakaal, kes vabanesid vanglast kriminaalhoolduse alla, olgu siis tingimisi enne tähtaega vabanedes või osaliselt määratud vangistuse ära kandmisel ehk nn šokivangistusega.²

Eesti Töötukassa andmetel moodustasid 31.12.2018 seisuga vanglast vabanenud 1,8% kõigist registreeritud töötutest (438 inimest).³ Samas ei eristu töötukassa andmetes vanglast vahistatuna ja süüdimõistetuna vabanenud. Hinnanguliselt toob vanglas viibimist end töötuna arvele võttes välja umbes üks neljandik vabanenutest.⁴ Tööturul konkureerimine on vanglast vabanenutele raske neid saatva stigma tõttu, mistõttu on vajalik spetsiaalselt vabanenutele suunatud teenus, mis tagab nende jõudmise sotsiaal- ja tööturuteenuseid saama.

Vabanemisel märgitud elukoha järgi saab 2018. aasta andmetel välja tuua, et peamiselt minnakse vabanemisel Tallinnasse ja Harjumaale (619), Ida-Virumaale (307), Tartumaale (168) ja Pärnumaale (88). Ligi 50 vabanenu puhul ei olnud teada, millisesse piirkonda nad vabanemise järel liiguvad. Nende puhul on alust eeldada, et liigutakse sinna, kus on võimalik leida töö- ja elukoht, st peamiselt Tallinnasse.

2017. aastal tehtud retsidiivsuuring näitas, et kõige retsidiivsemad (kahe aasta retsidiivsusnäitajad jõustunud kohtuotsuste alusel) on reaalse vangistusega karistatud: nende keskmine retsidiivsusmäär on 29%. Järgnevad kriminaalhooldusele suunatud isikud 20%-ga ning rahalise karistuse saanud isikud 14%-ga. Kõige vähem retsidiivsed (11%) on need, kelle menetlus lõpetati otstarbekusest, st kahtlustatava süü ei olnud suur ning ta hüvitas või nõustus hüvitama kuriteoga tekitatud kahju.

Vanglast vabanenute puhul on suurim tõenäosus uuesti sama liiki kuritegu toime panna varavastase kuriteo eest karistatutel (uutest kuritegudest 68% olid varavastased kuriteod), järgnevad liikluskuriteo eest karistatud (uutest kuritegudest 51% olid liikluskuriteod, valdavalt joobes sõidukijuhtimine) ning narkokuriteo eest karistatud (uutest kuritegudest 35% olid narkokuriteod). Kõige väiksem on isikuvastase kuriteo eest (v.a kehaline väärkohtlemine) karistatud isikute retsidiivsusrisk. Kehaline väärkohtlemine on levinuim isikuvastane kuritegu, näiteks aastatel 2014–2016 moodustasid need kuriteod 80% kõigist isikuvastastest kuritegudest.

Meeste retsidiivsus kahe aasta jooksul pärast vanglast vabanemist kahtlustatavana ülekuulamise järgi on olnud 49%, naistel 41%. Meeste ja naiste erinevus retsidiivsusel aastate võrdluses kuigivõrd ei muutu.

² Ahven, A. jt (2019) Kuritegevus Eestis 2018. Kriminaalpoliitika uuringud nr 28. Justiitsministeerium.

<https://www.kriminaalpoliitika.ee/et/kuritegevus-eestis-2018-viidetega-lisadele>

³ Eesti Töötukassa (2019) Registreeritud töötus 1993–2019. <http://www.tootukassa.ee/content/tootukassast/peamised-statistilised-naitajad>

⁴ Ahven, A., Salla, J., Vahtrus, S. (2010) Retsidiivsus Eestis. Kriminaalpoliitika uuringud nr 11. Tallinn: Justiitsministeerium. Kriminaalpoliitika osakond.

Mida madalam on vanglast vabanenute haridustase, seda suurem on retsidiivsus. Kui vaadata ajalist dünaamikat, siis kuni kolmanda kuuni pärast vanglast vabanemisest kõrgharidusega inimeste retsidiivsus muu haridusega inimeste retsidiivsusest ei erine, aga peale seda jääb muudest rühmadest märksa väiksemaks. Kõige suuremaks jääb aja jooksul põhiharidusega inimeste retsidiivsus. Noorte, alla 18-aastaste vanglast vabanenute retsidiivsus on teistega võrreldes märksa suurem. Kõige vanema vanuserühma retsidiivsus on teistest rühmadest väiksem, kuid eripäraks on asjaolu, et enamik ülekuulamisi toimub paari nädala jooksul peale vabanemist; edasi kasvab selles vanuserühmas retsidiivsus juba palju aeglasemalt. Ligikaudu esimese saja päeva jooksul pärast vabanemist on kõige vanem vanuserühm alaealiste kõrval suurima retsidiivsusega, aga siis lähevad teised vanuserühmad mööda. Mida vanema earühmaga on tegu, seda suurem on tõenäosus toime panna varasemaga sama liiki kuritegu.⁵

Vanglast vabanenute retsidiivsust ja vangistusjärgset toimetulekut mõjutavad eelkõige seitse faktorit: eluase; haridus, koolitus ja tööhõive; tervis; narkootikumid ja alkohol; sissetulek, sotsiaaltoetused ja võlad; lapsed ja pere ning suhtumine, mõtteviis ja käitumine.⁶ Probleemiks loetakse ka vanglast vabanenute kehva vaimset tervist.⁷ Samuti puuduvad neil tihti toetavad sotsiaalsed suhted ning igapäevaelu korraldamise oskused.

Elukoha olemasolu on üks tähtsamaid tegureid, mis vanglajärgset toimetulekut mõjutab, sageli takistavad aga võlad ja töökoha puudumine iseseisvalt eluruumi üürimist. Uuringud näitavad seoseid kodutuse, kuritegevuse ja vangistuse vahel.⁸ Kinnipeetavad, kellel vanglast vabanedes puudub kindel elukoht, satuvad kuni kuus korda tõenäolisemalt uuesti kinnipidamisasutusse.⁹ Majutuse olemasolu võib retsidiivsust vähendada kuni viiendiku võrra¹⁰, sest pakub stabiilsust, mis võimaldab keskenduda kuritegeliku käitumise muutmisele ja toetavate teenuste, sh tööturuteenuste kasutamisele.¹¹ Seepärast on oluline leida vanglast vabanenule ajutine eluase ajaks, mil ta püsiva elukoha leiab. Kuigi elukoht üksi ei taga kuritegudest hoidumist, on tegemist vajadusega, mille rahuldamine tagab suurema edu muude riskide maandamisel.¹² 2018. aasta novembris avaldatud metaanalüüs näitas, et kogukonnas pakutav vabanemistähtaeg jätkutugi, mis sisaldab endas ajutist elukohta, ööpäevaringset järelevalvet ja toetavaid nõustamisteenuseid, vähendab retsidiivsust ja on tõhus taasühiskonnastamise viis.¹³

Nende kitsaskohtadega tegelemiseks pakuvad riik ja kohalikud omavalitsused erinevaid teenuseid. Sageli ei oska vabanenud oma abivajadust adekvaatselt hinnata ega ole alati motiveeritud teenuseosutajate pakutavaid teenuseid taotlema, sest neil puudub oskus või harjumus probleemide lahendamiseks ametiasutuste poole pöörduda.¹⁴ Siinjuures tuleb lisaks silmas pidada, et 95% vanglast vabanenutest on mehed ning traditsioonilise mehelikkust puudutava arusaama kohaselt ei otsi mees abi ega toetust. Seepärast tuleb teenuse kujundamisel arvestada stereotüüpsete arusaamade võimalikku pärssivat mõju abi ja toe vastuvõtmisel. 2008. aastal Eestis tehtud uuringust¹⁵ selgus, et vabanenute

⁵ Ahven, A., Roots, A., Sööt, M-L. (2018) Retsidiivsus Eestis. Kriminaalpoliitika uuringud nr 27. Justiitsministeerium.

<http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/retsidiivsus-eestis-2017>

⁶ NOMS (2004) The National Reducing Re-offending Delivery Plan.

⁷ Williams et al (2012a) Accommodation, homelessness and reoffending of prisoners: Results from the Surveying Prisoner Crime Reduction (SPCR) survey, Ministry of Justice Research Summary 3/12:

<https://www.gov.uk/government/publications/accommodation-homelessness-and-reoffending-of-prisoners>

⁸ Seymour, M. (2006) The Recurring Cycle: Pathways Of Homelessness, Crime And Imprisonment. Prison Service Journal, Vol. 166.

⁹ C.A.S.S. (2014) Homelessness amongst those in the criminal justice system.

¹⁰ Home Office (2001) British Crime Survey 2000 England and Wales. London: Stationery Office.

¹¹ C.A.S.S. (2014) Homelessness amongst those in the criminal justice system; Crisis (2011) Crisis Response to the NOMS Draft Policy on Offender Housing. London: Crisis.

¹² Maguire & Nolan (2007) Accommodation and related services for ex-prisoners, in Hucklesby & Hagley-Dickinson (Eds) Prisoner Resettlement: Policy and Practice, Devon: Willan.

¹³ Bouchard, J., Gushue, K., Lee, C. & Wong, J. (2019) Halfway Out: An Examination of the Effects of Halfway Houses on Criminal Recidivism, in International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, Vol. 63(7), 1018-1037.

¹⁴ Sapouna et al. (2011) What Works to Reduce Reoffending: A summary of the Evidence, Justice Analytical Services, Scottish Government: <http://scotland.gov.uk/Resource/0038/00385880.pdf>

¹⁵ Hallika, A., & Hanni, E. (2008) Vanglast vabanejate sotsiaalteenuste korraldusest. Tallinn: Justiitsministeerium. Kriminaalpoliitika osakond.

suutmatus kohaneda eluga vabaduses, nende ebapiisav hõivatus ja positiivsete sotsiaalsete sidemete puudumine toovad kaasa uute kuritegude toimepanemise. Teenuse osutamisel on oluline tähelepanu pöörata haavatavatele sihtrühmadele, sh puudega inimesed ja alaealised kinnipeetavad. Samuti tuleb silmas pidada võimalikke erinevusi naiste ja meeste vajadustes, sh peresuhete hoidmisel ja taastamisel ning pärast vangistust alaealiste lastega uuesti kontakti loomisel.

Inglismaal tehtud uuring näitab, et kogukonnas tehtavad tegevused, mis on suunatud oskuste parandamisele, töövõimaluste leidmisele, motiveerimisele, toetavatele sotsiaal- ja tervishoiuteenustele ning haridusele, aitavad parandada vabanemisjärgset toimetulekut ja kuritegudest hoidumist.¹⁶ Samuti on täheldatud, et mentori või tugiisiku kaasamine aitab kaasa taasühiskonnastamisele, kui ta alustab oma tegevust enne kinnipeetava vabanemist ja jätkab seda kinnipeetu kogukonda naastes.¹⁷

Tugiteenuse abil suureneb vanglast vabanenute motivatsioon ja oskus kasutada saadaolevaid teenuseid ning teenuseosutajate vahel juurdub praktika osutada vanglast vabanenutele teenuseid omavalitsuste ja vabaühenduste koostöös, integreerides sotsiaal- ja tööturuteenuseid. Selline süsteemne lähenemine suurendab tõenäosust, et vanglast vabanenud saavad taasühiskonnastamiseks vajalikku tuge. Nõustamisteenustega majutusteenuse pakkumine tagab kriitilise toe vabaduse esimestel kuudel ning aitab vanglast vabanenul leida püsiva elukoha, mis omakorda on hõives püsimiseks määrava tähtsusega.

1.2.3. Eelarve

		Summa	Osakaal
1	ESFi toetus	1 694 884 EUR	72,4%
2	Riiklik kaasfinantseering	646 116 EUR	27,6%
3	Omafinantseering	0	0%
4	TAT eelarve kokku	2 341 000 EUR	100%

1.2.4. Sihtrühmad

TAT sihtrühmad on:

- 1) vanglast vabanenud TAT mõiste kohaselt;
- 2) tugiteenuse osutajad;
- 3) vanglate töötajad: inspektorid-kontaktisikud, sotsiaaltöötajad, psühholoogid, kaplanid, kriminaalhooldajad, üksuste juhid ja valvurid;
- 4) kohalike omavalitsuste sotsiaalvaldkonna töötajad;
- 5) poliitikakujundajad.

TAT peamine sihtrühm on tähtaegselt vabanenud, sest nende retsidiivsuse määr on kõige kõrgem. Samuti võivad TAT-s osaleda ennetähtaegselt vabanenud, kelle puhul tugiisiku ja majutuskoha olemasolu on eelduseks ennetähtaegsele vabanemisele (lisaks määratakse ennetähtaegselt vabanenule kriminaalhooldaja). See võimalus toetab üldist suundumust soodustada kinnipeetavate ennetähtaegset vabastamist, andes kinnipeetavale võimaluse järk-järgult vabadusega kohaneda. Ennetähtaegselt vabanenutele on riigi poolt määratud ka kriminaalhooldaja, kelle ülesanded aga erinevad TAT tugiisiku

¹⁶ Inglismaa Justiitsministeerium (2014) Transforming Rehabilitation: A Summary Of Evidence On Reducing Reoffending (Second Edition). Ministry of Justice Analytical Series.

¹⁷ Clancy et al (2006) Getting Out and Staying Out: Results of the Prisoner Resettlement Pathfinders, Bristol, Policy Press.

ülesannetest. Seega osaleb ennetähtaegselt vabanenu TAT raames samuti tugiisikuteenuse ja ajutise eluaseme teenuse saamises.

Teenust saama suunamine toimub vabatahtlikkuse alusel ja vanglas tehtava riskihindamise põhjal. Vanglate inspektorid-kontaktisikud, sotsiaaltöötajad, psühholoogid, kriminaalhooldajad ja kaplanid teevad teenuse kohta vanglasisest teavitustööd, samuti saab teenuseosutaja korraldada vanglas teenust tutvustavaid infopäevi. Nii antakse kinnipeetavatele võimalus silmast silma teenuse kohta lisainfot küsida ja oma osalussoovist märku anda. Kui teenusest huvitatud kinnipeetavaid on rohkem kui teenuseosutaja võimekus neid teenindada võimaldab, lähtutakse varem registreerunu õigusest ning teenusesaaja motivatsioonist jätkata teenuse saamist ka pärast vanglast vabanemist. Sellekohase hinnangu saavad anda vangla töötaja ning kinnipeetavaga tegelema hakkav tugiisik.

TAT raames on koolituste sihtrühm tugiteenuse osutajad, vanglate töötajad ja kohalike omavalitsuste sotsiaalvaldkonna töötajad, kes otseselt puutuvad kokku kinnipeetavate suunamisega teenust saama või nende endiste kinnipeetavatega, kes on suunatud teenust saama.

Teenuse hindamise tulemus annab ülevaate teenuse toimivusest ja tulemuslikkusest. Oluline on hinnata, kas vanglast vabanenute toimetulek ja osalus tööhõives on paranenud ning milline on mõju retsidiivsusele. Teenuse hindamise tulemus aitab teha poliitilisi valikuid teenuse pikaajaliseks rahastamiseks ja jätkutegevusteks.

2. Tegevuste kirjeldus tulemuste saavutamiseks

TAT raames pakutakse vanglast vabanenutele tugiteenust, mis hõlmab endas tugiisikuteenuse ja vajaduse korral nõustamisteenustega täiendatud ajutise majutusteenuse pakkumist. Samuti korraldatakse teenuse kvaliteetseks osutamiseks koolitusi ja infopäevi. Tugiteenuse tulemuslikkuse hindamiseks tehakse uuring.

2.1. Tugiteenus

2.1.1. Tugiisikuteenus

Tugiisikuteenuse abil integreeritakse vanglast vabanenute taasühiskonnastamise soodustamiseks sotsiaal- ja tööturuteenused, toetades vanglast vabanenu valmisolekut ametiasutustega suhelda ja nende pakutavaid teenuseid kasutada. Kogukonda kaasamise kaudu suurendatakse vanglast vabanenute sotsiaalset kaasatust. Kontakt tugiisikuga luuakse kuni kuus kuud enne vanglast vabanemist, et tekiks usaldus ja regulaarse suhtlemise harjumus. Koostöö tugiisikuga jätkub vabanemisjärgselt kestvusega kokku kuni 18 kuud. Teenust saama suunamise otsustab vangla inspektor-kontaktisik, sotsiaaltöötaja, psühholoog, kriminaalhooldaja või kaplan, kes kinnipeetavaga töötab. Teenust saab vanglast vabanenu hakata saama ka isiklikul initsiatiivil, andes soovist teada oma inspektorile-kontaktisikule.

Tugiisiku tegevus vanglas ja vabanemise järel kogukonnas moodustab ühtse terviku. Vanglas keskendutakse isiku vajaduste väljaselgitamisele ja tema ettevalmistamisele, vabanemisjärgsed tegevused on suunatud kohanemisele uues keskkonnas. Mõlemal juhul on eesmärk vabanenu toetamine uutest kuritegudest hoidumisel, sotsiaalsete oskuste (taas)õppimisel ja tööturule naasmisel. Tugiisik teeb tihedalt koostööd oma piirkonna kodanikuühenduste ja kohaliku omavalitsusega, samuti majutusüksustega, et leida vanglast vabanenule sobilik eluase.

Tugiisiku ülesanded on:

- 1) koostöösuhete loomine vanglast vabanenuga ja nn hea tahte leppe sõlmimine;
- 2) vabanenuga koostöös tema vajaduste, murede ja võimaluste väljaselgitamine, vanglast vabanenu abistamine jõustamise ja juhendamise kaudu tema kohustuste täitmisel, õiguste teostamisel või toimetulekul igapäevases elukeskkonnas;
- 3) koostöös vabanenuga eesmärkide püstitamine ja tegevuskava koostamine igapäevaelus esile kerkivatele muredele lahenduste leidmisel;
- 4) vabanenu isiksusliku, sotsiaalse, kutselise ja haridusliku arengu toetamine, motiveerimine, emotsionaalse ja psühhosotsiaalse toe pakkumine;
- 5) vabanenu jõustamine (motiveerimine, julgustamine, vabanenu oskustele ja võimetele keskendumine);
- 6) koostöös vabanenuga teda toetava võrgustiku kujundamine (pereliikmed, tuttavad, spetsialistid, teenuseosutajad);
- 7) konfidentsiaalsus- ja eetikapõhimõtete järgimine;
- 8) korrektne koostöösuhete lõpetamine eesmärkide täitumisel, kokkulepitud aja möödumisel, hea tahte leppe tingimuste rikkumisel või vastastikusel kokkuleppel;
- 9) koostöösuhete loomine ja hoidmine toimetulekuks oluliste asutuste ja organisatsioonide esindajatega (sõltuvusraviasutused, tugigrupid, nõustamiskeskused, haridusasutused, töötukassa, sotsiaalmajutusüksused jt), kohaliku omavalitsusega ja teiste tugiisikutega.

2.1.1.1. Sihtrühm

Tugiisikuteenuse sihtrühma kuulub vanglast tähtaegselt või ennetähtaegselt vabanenu, kes on nõus tugiisikuteenust saama ja keda iseloomustab üks järgmistest tingimustest:

- 1) tema vangistustähtaja lõpuni on jäänud kuni kuus kuud ning teda on tugiisikuteenust saama suunanud vangla inspektor-kontaktisik, sotsiaaltöötaja, kaplan või kriminaalhooldaja või ta on ise avaldanud soovi saada tugiisikuteenust;
- 2) tema võimaliku ennetähtaegse vabanemise ettevalmistamisel esitab vangla inspektor-kontaktisik ja kriminaalhooldaja arvamuse tugiisikuteenuse saamise sobivuse kohta;
- 3) tema vangistuse lõppemisest on möödunud kuni kaks kuud ning teda on tugiisikuteenust saama suunanud kriminaalhooldaja või ta on ise avaldanud soovi saada tugiisikuteenust;
- 4) ta on kohtu poolt karistusest tingimisi vabastatud ning teda on tugiisikuteenust saama suunanud kriminaalhooldaja või ta on ise avaldanud soovi saada tugiisikuteenust.

2.1.1.2. Tegevuse üldajaraam

01.01.2020 – 31.12.2023

2.1.2. Nõustamisteenustega ajutine majutusteenus

Tugiteenusena pakutakse vanglast vabanenutele ka nõustamist sisaldavat ajutist majutusteenust. Majutusteenuse puhul ei piisa vaid voodikoha pakkumisest¹⁸, vaid paralleelselt on vaja rehabiliteerimist soodustavaid teenuseid, sh sotsiaal- ja võlanõustamine, psühholoogiline nõustamine, tegevusteraapia, tööharjutus jms, mida pakub või mida saama suunab majutusüksus. Siinkohal lasub vastutus ka vabanenul endal, kes vajaduse korral tugiisiku toel lepib kokku kohtumisi töötukassas, kohalikus omavalitsuses, tööandjate juures jne.

Majutuskohta võimaldatakse kuueks kuuks pärast vanglast vabanemist võimalusega pikendada teenuse saamist veel kuni kuueks kuuks. Teenuse saamise pikendamise eeldus on vaba koha olemasolu majutusüksuses ning teenuseosutaja peab kinnitama, et vanglast vabanenu on püüdnud täita teenuse esimese kuue kuu eesmärgi.

Teenust pakutakse Eesti eri piirkondades¹⁹, kus teenusesaajatena eelistatakse vanglast vabanenuid, kes enne vangistust elasid samas piirkonnas või kellel on seal olemas toetav sotsiaalne võrgustik või selle loomise/taastamise eeldused. Kui vanglast vabanenu kasutab teenust mitteregistrijärgses²⁰ kohaliku omavalitsuse piirkonnas, on teenuse pakkumise jooksul soovituslik registrijärgse kohaliku omavalitsusega kokku leppida, kuidas ja kuhu läheb vabanenu majutusüksusest ning mil määral aitab registrijärgne omavalitsus katta vabanenu eluasemekulusid. Oluline on, et enne majutusüksusest lahkumist oleks vabanenule leitud elukoht ja ta töötaks või õpiks. Kui majutusteenuse tähtaja lähenemisel on selge, et üüriturult ei ole võimalik eluaset leida, aitab tugiisik vajaduse korral vanglast vabanenul suhelda oma registrijärgse kohaliku omavalitsusega, et tagada majutusteenuse saamise järel koht sotsiaalmajutusüksuses või sotsiaaleluruumis.

Vangla riskihindamise tulemusel antakse ajutise majutusteenuse pakkujale teada vanglast vabanenust, kes vajab majutusteenust. Majutusteenuse saamise tingimusteks on majutusüksuses vaba koht ja enne vabanemist määratud tugiisiku olemasolu, motivatsioon asuda tööle või muu hõivatuse kinnitus selle olemasolu korral ning nõusolek hoiduda alkoholi ja narkootikumide tarbimisest. Samuti on oluline, et majutusteenuse saamise sobivuse hindamisel võetakse lisaks vormilistele näitajatele (nt vanglast vabanenu on ametlikult korteriomaniik) arvesse muid näitajaid, nt vägivaldsed peresuhted või teiste pereliikmete sõltuvusprobleemid, mis ühise eluaseme korral võivad vähendada motivatsiooni õiguskäitumiseks, soodustada uute kuritegude toimepanemist ja takistada vanglast vabanenu taasühiskonnastamist. Majutusüksuse ja vabanenu vahel sõlmitakse leping, kus on kirjas teenuse saamise tingimused ja sisekorra eeskirjad. Majutusteenus ei ole mõeldud akuutsete sõltuvusprobleemidega inimestele, vaid teenust pakutakse neile, kes on motiveeritud kogukonda integreeruma ja tööd otsima. Sõltuvusprobleemide kohta annab hinnangu kinnipidamisasutuses tehtav riskihindamine. Eelistatud on 1–2-kohalised toad. Vajaduse ja võimaluse korral võimaldatakse vabanenul viibida majutusüksuses koos alaealise lapsega.

Majutusüksuse personal valmistatakse ette tööks vanglast vabanenutega (vt tegevus 2.2). Eelistatud on personal, kellel vastav kogemus juba olemas on. Oluline on, et personalil oleksid teadmised sotsiaal- ja tööturuteenustest, klienditööst ja võlanõustamisest, ülevaade peamistest sihtrühma riskidest ja võimalustest ning oskused vabanenuid nõustada, motiveerida ja jõustada. Personal peab oskama välja

¹⁸ Sapouna et al. (2011) näitasid, et hostel-tüüpi elamispiinnad, mis on mõeldud ainult vanglast vabanenutele, võivad soodustada kriminaalsete võrgustike teket. Seepärast on kasulik majutada vanglast vabanenuid koos teiste sihtrühmadega või pakkuda neile eraldi majutuskohas lisaks peavarjule toetavaid teenuseid.

¹⁹ Piirkondades, kus TAT raames majutusteenust ei pakuta, leitakse elukoht ja toetatakse selle eest tasumist lähtuvalt sotsiaalhoolekande seadusest üldises korras (SHS § 14. Eluasemeteenused) ning vanglast vabanenu tugiisik aitab leida elukoha üüriturult või leiab vabanenule koostöös kohaliku omavalitsusega sotsiaaleluruumi.

²⁰ Vastavalt rahvastikuregistri andmetele.

selgitada vabanenu olukorra ja leida koostööpartnerite abiga talle vajalikud teenused, neil peab olema oskus vajaduse korral suhelda vabanenu perekonna ja lähikondsetega.

Majutusteenuse saamise eelduseks on vastav hinnang riskihindamisel, töötamine või hariduse omandamine ja osavõtt sotsiaalsetest tegevustest (nõustamine, tegevusteraapia jms) ning alkoholi ja narkootikumide tarbimisest hoidumine. Kinnisvara omamine ei tähenda automaatselt, et vabanenule majutusteenust ei võimaldata, vaid riskihindamisel hinnatakse ega senine elukoht ja kaaslased taasühiskonnastamist ei takista. Igal majutusteenust saama suunatud vanglast vabanenul on tugiisik, kes alustas temaga tööd juba enne vanglast vabanemist. Tugiisik ja majutusüksuse töötaja räägivad konkreetse vabanenu puhul läbi omavahelise tööjaotuse, et tagada vabanenu igakülgne toetamine, vältides samal ajal tegevuste dubleerimist.

2.1.2.1. Sihtrühm

Majutusteenuse sihtrühma kuulub vanglast tähtaegselt või ennetähtaegselt vabanenu, kes on nõus majutusteenust saama, kellel puudub resotsialiseerimist soodustav elukoht ja keda iseloomustab üks järgmistest tingimustest:

- 1) tema vangistustähtaja lõpuni on jäänud kuni kuus kuud ning teda on majutusteenust saama suunanud vangla inspektor-kontaktisik, sotsiaaltöötaja, kaplan või kriminaalhooldaja või ta on ise avaldanud soovi saada majutusteenust;
- 2) tema võimaliku ennetähtaegse vabanemise ettevalmistamisel esitab vangla inspektor-kontaktisik ja kriminaalhooldaja arvamuse majutusteenuse saamise sobivuse kohta;
- 3) tema vangistuse lõppemisest on möödunud kuni kaks kuud ning teda on majutusteenust saama suunanud kriminaalhooldaja või ta on ise avaldanud soovi saada majutusteenust;
- 4) ta on kohtu poolt karistusest tingimisi vabastatud ning teda on majutusteenust saama suunanud kriminaalhooldaja või ta on ise avaldanud soovi saada majutusteenust.

2.1.2.2. Tegevuse üldajaraam

01.01.2020 – 31.12.2023

2.2. Koolitus

Nõustamisteenuseid sisaldava ajutise majutusteenuse kvaliteedi tagamiseks korraldatakse majutusüksuste personalile (vanglast vabanenutega sisulist tööd tegevad nõustajad ja juhtumikorraldajad) koolitusi, et neil oleksid vajalikud teadmised sihtrühmast, neile pakutavatest võimalustest ja takistustest toimetuleku saavutamisel. Vanglast vabanenutega töötamiseks tuleb osata mõista nende tausta, käitumise põhjuseid (minevik) ja olukorda vanglast vabanemisel (riskid ja vajadused). Seepärast on koolitusel käsitletavat teemat näiteks järgmised: sihtrühma eripärad, kliendi motiveerimise ja jõustamise, kriisinõustamise, esmase võlanõustamise põhimõtted, läbipõlemise esmased tundemärgid ja ennetamine, aga ka ülevaade Eesti tööturu olukorrast, sh sotsiaalteenustest, täiend- ja ümberõppevõimalustest, ülevaade võimalikest sobivatest teenustest ja koostöövõimalustest vabanenute toetamisel, eetika ja konfidentsiaalsuse põhimõtted, vabanenu olukorra väljaselgitamine, abistamisoskuste ja nõustamistehnikate kasutamine, koostöö vanglast vabanenute tugisikutega.

Toimiva koostöö arendamiseks korraldatakse koolitusi, seminare või teabepäevi, kus tugiteenust osutavad töötajad, vanglatöötajad ja kohalike omavalitsuste töötajad saavad jagada omavahel teadmisi, kogemusi ja anda vastastikku tagasisidet.

Samuti korraldatakse vanglates punktis 2.2.1 nimetatud töötajatele teabepäevi, et tagada kinnipeetavate jõudmine teenust saama. Teabepäevadel räägitakse, mille järgi hinnata kinnipeetava sobivust teenust saada ja kuidas kinnipeetavaid motiveerida, et nad tuleksid teenuseid saada.

2.2.1. Sihtrühm

Majutus- ja tugisikuteenust osutavad töötajad, vanglate inspektorid-kontaktisikud, sotsiaaltöötajad, psühholoogid, kriminaalhooldajad, kaplanid, üksuste juhid ja valvurid ning kohalike omavalitsuste sotsiaalvaldkonna töötajad.

2.2.2. Tegevuse üldajaraam

01.01.2020 – 31.12.2023

2.3. Tugiteenuse toetuse andmise tingimuste hindamine

Tugiteenuse hindamiseks tehakse uuring, mis annab arusaama tugiisikuteenuse ja majutusteenuse toimivusest ja tulemuslikkusest. Uuringu tulemused on aluseks rahastamisskeemile, et teenuse tulemuslikkuse korral (väheneb vanglast vabanenute retsidiivsus; paraneb toimetulek ja osalus tööhõives) riigi, kohalike omavalitsuste, teenuseosutajate ja -saajate koostöös teenust võimalikult kuluefektiivselt edasi rahastada. Oluline on analüüsida teenust saanute edasist elukäiku ja toimetulekut ning eri osapoolte rahulolu teenuse kvaliteedi ja ülesehitusega. Uuring annab teavet teenuse kvaliteedi parandamiseks ja kättesaadavuse suurendamiseks. Tugiisikuteenust saama suunatud ja vabatahtlikult teenust saama tulnud vanglast vabanenult küsitakse luba temaga teenuse saamise järel ühendust võtta, et teda uuringu tarbeks küsitleda või intervjuuerida. Uuringusse kaasatakse teenust saanud vanglast vabanenud (sh nii edukalt kui edutult teenust saamast lahkunud), vanglatöötajad, teenuseosutajad, kohalikud omavalitsused ja valdkonnaga kokku puutuvad riigiasutused.

Paralleelselt teenuseosutamisega hinnatakse üks kord aastas tegevuse tulemuslikkust (tööturule jõudmine ja retsidiivsus) TAT-spetsiifiliste tulemusnäitajate abil ja vajaduse korral tehakse sellest lähtuvalt muudatusi teenuse osutamise praktikas.

2.3.1. Sihtrühm

Teenust saanud vanglast vabanenud, majutus- ja tugiisikuteenust osutavad töötajad, vanglate inspektorid-kontaktisikud, sotsiaaltöötajad, psühholoogid, kriminaalhooldajad, kaplanid, üksuste juhid ja valvurid, kohalike omavalitsuste sotsiaalvaldkonna töötajad, Justiitsministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi ja Eesti Töötukassa valdkonnaga kokku puutuvad töötajad.

2.3.2. Tegevuse üldajaraam

01.01.2020 – 31.12.2023

2.4. Teavitustegevus “Minevikust parem”

Kinnipeetavatel ja vanglast vabanenutel on tihtipeale väga keeruline minevik, mis ulatub varajasse lapsepõlve. Samas on nende hulgas neid, kes soovivad muutust ja kuritegevuse nõiaringist pääsemist, kuid takistusena seisavad ees probleemid nagu näiteks sõltuvus, vaimse tervise häired, stigma, tugivõrgustiku puudumine jm. Madal enesehinnang, enda võimetus kahtlemine ja harjumatus abi saada mõjutavad otsust kasutada jätkutoe või rehabilitatsiooni võimalusi. Teisalt on ühiskonna madal teadlikkus vanglast vabanenu minevikust või miks neil ei õnnestu kuritegevuse nõiaringist väljuda, mis seab ka piire nende vabanemisjärgsel aitamisel kogukonnas, näiteks väljendatakse suurt rahulolematust majutuskeskuste avamise vastu ega soovita neid kogukonnas näha.

Teavitustegevuse „Minevikust parem“²¹ eesmärk on nn „mitte-minu-öue-peal“ probleemi leevendamine. Teavitustegevusega tuleb näidata, et endiste kinnipeetavate elud võivad realselt muutuda, mitte ei jää üksnes sooviks või unistuseks. Selleks on vaja näidata ja levitada nende (edu)lugusid, et ühelt poolt julgustada teisi, kes veel kahtlevad vanglast vabanenu elu muutumise võimalikkuses ning teiselt poolt normaliseerida ühiskonnas jätkutuge kui teenust.

Teavitustegevuse käigus on plaanis luua veebileht ja/või trükis või muu sarnane sõnumi levitamisevahend. Oluline on tugiteenust kasutanud vanglast vabanenute (edu)lugudes kirjeldada, mis ajendas neid teenuseid kasutama, kuidas on nende elu muutunud ning miks peaksid ka teised vabanejad tugiteenuse võimalusi kasutama. Veebilehel kirjeldatakse ka üldist informatsiooni jätkutoe eesmärgist ja võimalustest.

2.4.1. Sihtrühm

Majutus- ja tugiisikuteenuse sihtühm - nii need, kes ei ole teenust kasutanud kui ka need, kes teenust kasutavad või on varasemalt kasutanud. Majutus- ja tugiisikuteenust osutavad töötajad, vanglate ja kohalike omavalitsuste sotsiaalvaldkonna töötajad ning ühiskond tervikuna.

2.4.2. Tegevuse üldajaraam

01.01.2020 – 31.12.2023

²¹Ühendkuningriigi heategevuslik organisatsioon Forward Trust käivitas kampaania “More than my past”, mille põhisõnum on “Purusta nõiaring – ela edasi”, mis on suunatud keerulise mineviku inimeste lugude levitamisele ja seeläbi üldsuse teadlikkuse tõstmisele. Kampaania veebileht <https://morethanmypast.org.uk/>

3. Näitajad

Näitaja	Näitaja nimetus	Algtase (2013)	Sihttase (2020)	Sihttase (2023)	Selgitus
Rakenduskava väljundinäitajad	Hoolekande teenuste ²² saajate arv (TAT p-d 2.1, 2.2, 2.3)	0	7300	10 100	Programm aitab osaliselt näitajat täita
TAT-spetsiifilised väljundinäitajad	Tegevus 2.1. Tugiteenus				
Väljundinäitaja	Vanglast vabanenule suunatud tugiteenuste saajate arv	0	200	800	panustab rakenduskava väljundinäitajasse
Väljundinäitaja	sh majutusteenust saanud inimeste arv	0	60	240	
	Tegevus 2.2. Koolitus				
Väljundinäitaja	Koolitustel osalenute arv	0	40	160	
	Tegevus 2.3. Tugiteenuse TAT hindamine				
Väljundinäitaja	Läbiviidud hindamiste arv	0	0	1	
Väljundinäitaja	Läbiviidud teavitustegevuse arv	0	1	1	
TAT-spetsiifilised tulemusnäitajad 23	Tegevus 2.1. Tugiteenus				
Tulemusnäitaja ²⁴	Osalejad, kes 1 kuu pärast vanglast vabanenutele suunatud tugiteenuse saamist on tööturul	47% ²⁵	75%	75%	panustab rakenduskava tulemusnäitajasse
Tulemusnäitaja ²⁶	Tugiteenust saanud vanglast vabanenute osakaal kõikide teenusesaajate hulgas, kes on 1	N/A	30%	30%	

²² Vastavalt perioodi 2014–2020 ühtekuuluvuspoliitika fondide majanduskasvu ja tööhõive investeeringute eesmärgi rakenduskava meetme „Tööturul osalemist toetavad hoolekandemeetmed“ näitaja sõnastusele.

²³ Mõõtmine toimub üks kuu pärast teenuse saamist. Mõõtmisel kogutakse andmeid sugude kaupa.

²⁴ Baastaseme kohta täpsed andmed puuduvad, kuna vanglast vabanenute aktiivsust tööturul regulaarselt ei mõõdetata, kuid seda on võimalik tuletada 2010. aastal tehtud retsidiivsusuringust. 2008. aastal sai palka 46% 2007. aastal vabanenud kinnipeetavatest, töötuskindlustushüvitist sai igal uuringus vaatluse olnud aastal (2004–2008) alla 1% vanglast vabanenutest. Tinglikult võib öelda, et 2008. aastal osales tööturul kuni 47% vanglast vabanenutest, sh nii tööga hõivatud kui töötuna arvel olnud inimesed. Siinkohal tuleb silmas pida, et vanglast vabanenute kõrval ei olnud tollal tugiisikuid, kes neid aktiivselt tööturule oleks suunanud.

²⁵ Kuna vanglast vabanenute aktiivsust tööturul regulaarselt ei mõõdetata, siis on 2013. aasta tase sama, mis on 2008. aasta andmete põhjal 2010. aastal mõõdetud baastase.

²⁶ Baastaseme kohta andmed puuduvad, kuna praegu tugiteenust ei osutata ning vanglast vabanenute tööhõive kohta käivaid andmeid regulaarselt ei koguta. Programmi käivitumisel hakatakse vastavaid andmeid koguma.

	kuu pärast teenuselt lahkumist tööhõives				
Tulemusnäitaja	Tugiteenust saanud vanglast vabanenute osakaal kõikide teenusesaajate hulgas, keda on aasta pärast vanglast vabanemist kahtlustatavana üle kuulatud	45% ²⁷	30%	30%	

²⁷ Osakaal kõigist 2012. aastal tähtaegselt vanglast vabanenuist, keda on aasta jooksul kahtlustatavana üle kuulatud. Baasnäitaja iseloomustab olukorda ilma tugiteenuseta.

4. Toetuse andmise tingimuste mõju läbivatele teemadele

Ühiskondliku kihistumise, ebavõrdsuse ja tõrjutuse vähendamiseks, sotsiaalsete suhete ja sidemete tugevdamiseks tuleb lähtuda sihtrühmade vajadustest ja ühiskondlikust staatusest ning arvestada, kuidas kavandatavad meetmed võivad mõjutada nende sihtrühmade liikmete olukorda ühiskonnas. Eesmärk on ühiskonna sidususe ja jätkusuutlikkuse kasv võrdse kohtlemise ja võrdsete võimaluste tagamise ning ühiskondliku kihistumise ja tõrjutuse vähendamise kaudu.

Võrdsete võimaluste tagamine on oluline nii soolises, vanuselises kui ka rahvusliku tausta mõttes, aga ka võrdsete õiguste ja võimaluste tagamisel puudega inimestele. Vanglast vabanenute puhul, kes on käesoleva TAT sihtrühm, jälgitakse samuti, et planeeritud tegevustesse oleksid kaasatud inimesed sõltumata nende soost, vanusest, haridusest, puudest jms. Ainsaks kriteeriumiks teenuse pakkumisel on abivajaduse tuvastamine. Vanglast vabanenute puhul on lisaks üheks komistuskiviks neid saatev stigma ja TAT kaudu on võimalik tagada ühiskonnas stigmatiseeritud grupi integreerimine kogukonda.

TAT mõjutab (märkida ristiga, nii „jah“ kui „ei“ vastuse korral tuleb selgituses vastust argumenteeritult põhjendada):

Regionaalareng jah ei

Selgitus: TAT eeldab ja soodustab kohalike omavalitsuste vahelist koostööd ja teenuste pakkumist valla/linnapiiri üleselt. TAT toetab hoolekandeteenuste kättesaadavust piirkondade vajadusest lähtuvalt (sõltuvalt vanglast vabanenute siirdest). TAT aitab vähendada tööhõive erinevusi, pakkudes töölesaamisel tuge ka väikevaldades. TAT soodustab kodanike ja kodanikuühenduste omaalgatuse ning kohalikus arendustegevuses ja piirkondlikku arengut puudutavas protsessis kaasalöömist vabatahtlike tugiisikute kaasamise kaudu.

Keskkonnahoid ja kliima jah ei

Selgitus: TAT ei mõjuta välisõhu saastet, veekogude seisundit, mulla ja pinnase kvaliteeti, loodusressursside tarbimist, elurikkust, osoonikihi kahanemist, kasvuhoonegaaside heitkoguste emissiooni atmosfääri ega Natura 2000 võrgustiku nimekirja kantud alasid. TAT ei mõjuta energialiikide kasutamise osakaale, elurajoonide, tööstuse või muu tegevuse paiknemist, transpordivajaduse muutust, elukeskkonna kvaliteeti, keskkonnariskide tõenäosust või ulatust, kogukondade erinevate tegevuste moodustatavat tervikut, ehitisi, maastikku, linnapilti või kultuuriliselt väärtuslikke alasid või objekte ja maakasutust, inimeste keskkonnateadlikkust, keskkonnavalaseid hoiakuid, käitumist või väärtusi, jätmete teket või taaskasutamist.

Infoühiskond jah ei

Selgitus: TAT ei mõjuta ühiskonna elutähtsate funktsioonide sõltuvust infotehnoloogiast või andmesidevõrkudest, mõne infoühiskonna teenuse kasutamist ja kättesaadavust, infoühiskonna teenuste pakkumist, sisu või selliseid teenuseid pakkuvate ettevõtete tegevust.

Riigivalitsemine jah ei

Selgitus: TAT tulemuslikkuse korral on eesmärk viia vanglast vabanenute tugiteenus kindlale rahastamisskeemile, mille tagajärjeks on võimalikud muudatused riigi ja kohalike omavalitsuste omavahelises tööjaotuses ja koostöös ning finantssuhetes. TAT parandab avalike teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti. TAT tulemusel on vajalik suurendada teatud kohaliku omavalitsuse asutuste personali pädevust, et töötada vanglast vabanenutega, ja see võib mõjutada kohaliku omavalitsuse halduskoormust.

Võrdsed võimalused²⁸

Sooline võrdsus (kas TAT lõpptulemus mõjutab meeste ja naiste olukorda ühiskonnas)²⁹ jah
 ei

Selgitus (täidetakse eitava vastuse korral):

Alljärgnev osa täidetakse „jah“ vastuse korral

TAT sisaldab tegevusi, mis panustavad otseselt soolise võrdõiguslikkuse edendamisse

jah ei

TAT panustab soolise võrdõiguslikkuse edendamisse sooküsimuste lõimimisega³⁰ TAT ettevalmistamisse, rakendamisse ja seiresse

jah ei

Selgitus: Kuigi naised on kinnipeetavate ja seega vanglast vabanenute hulgas vähemuses, võib nende olukord vanglast vabanenud meeste olukorrast mitmes aspektis erineda. Seetõttu arvestatakse tugiteenuse kavandamisel spetsiifilisi takistusi, millega puutuvad kokku vanglast vabanevad naised ning arvestatakse meeste ja naiste erineva lähteolukorra, võimaluste ja vajadustega. Teenuse osutamisel lähtutakse indiviidide vajadustest ning arvestatakse võimalike soopõhiste erinevustega tugiteenuse vajaduses.

Võrdne kohtlemine

jah ei

TAT ettevalmistamise ja rakendamise ajal on tagatud:

a) eri vanuses inimeste võrdne kohtlemine: vanglast vabanenute seas on igas vanuses vabanenuid, mistõttu on oluline vajadustele vastava teenuse kujundamine, mis ei diskrimineeriks ei noori ega eakaid. Võimalike alaealiste klientide puhul peab jääma ruumi arenguvajadustest tingitud erisustele;

b) puudega inimeste võrdne kohtlemine, sh kirjeldada, milliseid tegevusi võetakse ette puudega inimestele juurdepääsu tagamiseks: vanglast vabanevate puudega inimeste puhul tagatakse neile vajadusest lähtuv teenus, sh püütakse leida spetsiifilisi lisateenuseid, mis käesoleva TAT raamidesse ei mahu;

c) võrdne kohtlemine sõltumata inimese soost, rassist või rahvuslikust kuuluvusest, usutunnistusest või veendumusest või seksuaalsest sättumusest: tugiisikuteenust ja majutusteenust saama on oodatud teenusesaajad sõltumata nende soost, rassist/rahvusest, usulisest veendumusest või seksuaalsest sättumusest. 2018. aastal moodustasid 53% vabanenutest mitte-eestlased, vene keelt emakeelena kõnelevatele klientidele osutatakse võimaluse korral venekeelset teenust, see on oluline eelkõige Ida-Virumaal ja Tallinnas.

²⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 artikkel 7. Meeste ja naiste võrdõiguslikkuse edendamine ja mittediskrimineerimine.

²⁹ Soolise võrdsuse tagamine tähendab naiste ja meeste võrdsed õigusi, kohustusi, võimalusi ja vastutust kõikides eluvaldkondades. Kõik poliitikavaldkonnad, mis lõpptulemusena mõjutavad inimeste olukorda ühiskonnas, mõjutavad ka naisi ja mehi.

³⁰ TAT ettevalmistamisel, rakendamisel ja seires võetakse arvesse naiste ja meeste erinevat olukorda ja vajadusi ning hinnatakse mõju naiste ja meeste sotsiaalmajanduslikule olukorrale ühiskonnas selleks, et tagada ühtmoodi kasu nii naistele kui meestele ning kaotada ebavõrdsus.

5. Seos prioriteetse suuna teiste meetmete, toetuse andmise tingimuste ja avatud taotlusvoorudega

Meetme „Tööturul osalemist toetavad hoolekandemeetmed“ eesmärk on arendada integreeritud teenuste osutamist toimetulekuraskustes inimestele. Selle käigus toetatakse kohalike omavalitsuste sotsiaaltöötajaid ja tugiisikuid, et leida lahendusi inimeste jaoks, kellel on tööturul osalemiseks mitmed takistused (nt pikaajalised töötud ja heitunud, vanglast vabanenud jne). Aktiveerivate teenuste integreeritud osutamine aitab sihtrühma tööturule suundumisel ning seeläbi väheneb püsivalt sotsiaaltoetustest elatuvate inimeste arv.

Töölesaamist toetavate hoolekandeteenuste (sh hooldusteenuste) kättesaadavuse ja kvaliteedi ühtlustamiseks Eesti eri piirkondades toetatakse omavalitsuste ülest koostööd teenuste osutamisel ning suurendatakse sotsiaalvaldkonna spetsialistide kompetentsi koolituste ja supervisioonide abil. Toetatakse kohalike omavalitsuste piiride ülest teenuste arendamist ja nende terviklikule toimepiirkonnale suunatud koostöös toimuvat osutamist. Parandatakse inimeste juurdepääsu olemasolevatele, kuid seni ebaühtlaselt kättesaadavatele hoolekandeteenustele.

Plaanitud tegevuste kaudu aidatakse kaasa hoolekandeteenuste osutamisel toimiva partnerluse väljakujundamisele kohalike omavalitsuste ja teenusepakkujate vahel, mis omakorda suurendab inimeste teadlikkust võimalikest teenustest ning harjumust nende sihipäraseks kasutamiseks. Teenuste kvaliteedi ja kohalike omavalitsuste koostöö tagamiseks töötatakse välja miinimumnõuded ja kehtestatakse kriteeriumid teenuse osutamise piirkondadele.

Suurema hõivatuse saavutamiseks on partnerlusleppes kokku lepitud järgmistes valdkondlikes eesmärkides: tööhõive edendamine ja tööjõu liikuvuse toetamine; sotsiaalse kaasatuse edendamine ja vaesuse vastu võitlemine; investeerimine haridusse, oskustesse ja elukestvasse õppesse.

Alljärgnevalt on välja toodud tegevused, mis on suunatud sihtrühmadele, kelle hulka ka vanglast vabanenud võivad kuuluda. Kui vanglast vabanenute puhul räägitakse takistuste paljususest tööturule suundumisel, on oluline, et vastavalt vajadustele saaksid nad osa ka alltoodud meetmetest. Varasemast on teada, et tõrjutud lapsed ja noored võivad hakata tunnustust ja kuuluvust otsima õigusvastaste tegevuste kaudu, pannes toime süütegusid. Seepärast on oluline välja tuua, et tõrjutusriskis olevate noortega tegelemine võimaldab osaliselt ennetada vanglasse sattumist.

1. Seosed prioriteetse suuna „Sotsiaalse kaasatuse suurendamine“ investeerimisprioriteedi „Juurdepääsu parandamine taskukohastele, jätkusuutlikele ja kvaliteetsetele teenustele, sealhulgas tervishoiuteenustele ja üldhuvi sotsiaalteenustele“ teiste eesmärkidega

ELi vahendite kasutamise eesmärk 3: teenust saanud inimeste alkoholi tarvitamine on vähenenud

2013. aastal vanglast vabanenute põhjal tehtud analüüs näitas, et hinnanguliselt vajaks alkoholisõltuvuse ravi vähemalt 10% kuuekuulise kuni kaheaastase reaalse vangistusega karistatud isikutest. Kuna kinnipeetute seas on arvestatav hulk inimesi, kellel on probleeme alkoholi liigtarvitamisega, on neil potentsiaalne vajadus alkoholi liigtarvitamise ennetamise, nõustamise ja ravi teenuste järele. Samal ajal aitab vanglast vabanenute tugiteenus kinnipeetavatel sõltuvusravile jõuda ja seal tänu tugiisiku toele püsida. Seetõttu on nimetatud tegevused tihedalt seotud ning aitavad vastastikku täita tegevusele seatud eesmärgi.

2. Seosed prioriteetse suuna „Sotsiaalse kaasatuse suurendamine“ investeerimisprioriteedi 3 (aktiivne kaasamine, sealhulgas eesmärgiga edendada võrdseid võimalusi ja aktiivset osalemist ning parandada tööalast konkurentsivõimet) eesmärkidega

ELi vahendite kasutamise eesmärk 6: uussisserändajad ning vähelõimunud püsielanikud osalevad aktiivselt ühiskonnas ja tööturul

2018. aastal vanglast vabanenutest 53% moodustasid mitte-eestlased, mistõttu on nad potentsiaalselt vähelõimunud püsielanikele suunatud tegevuste sihtrühmaks. Vanglast vabanenute tugiteenuse abil saab toetada kinnipidamiselt vabanevate inimeste jõudmist vähelõimunud püsielanikele suunatud teenuseid saama, et suurendada nende aktiivset osalust ühiskonnas ja tööturul.

ELi vahendite kasutamise eesmärk 7: kaasamine ja tööhõivelisuse parandamine noorte, sh tõrjutusriskis noorte seas

2018. aastal olid umbes 10% kinnipeetavatest kuni 24-aastased, mistõttu kattub nende puhul noortele suunatud tegevuste ja vanglast vabanenutele mõeldud teenuste sihtrühm. Vanglast vabanenute tugiteenuse abil saab toetada kinnipidamiselt vabanevate noorte jõudmist saama teenuseid, mille eesmärk on suurendada tõrjutusriskis olevate noorte kaasatust ja tööhõivelisust.

6. Seos valdkondlike arengukavadega

Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030 (eelnõu)

Kriminaalpoliitika üks prioriteete on kuritegevusest irdumise toetamine ja kuritegevuse ennetamine. Selleks tuleb suurendada kogukondlike karistuste osakaalu, muutes vangla ja kriminaalhoolduse taasühiskonnastamise keskseks institutsiooniks, kus kinnipeetavaid koheldakse inimväärikalt. Kinnipeetavaid valmistatakse vabanemiseks ette, pakkudes neile mõtestatud tegevust, sh töötamist ning tõendus põhiseid sotsiaalprogramme. Suurendades koduvangistuse ja avavangla osakaalu, valmistatakse kinnipeetavaid vabanemiseks paremini ette ning väheneb kinnises vanglas viibimise aeg. Vanglast vabanenutele pakutakse vabanemisjärgset tugiteenust ja majutuskoha.

Vägivalla ennetamise strateegia 2015–2020³¹

Vägivalla ennetamise strateegia üldine eesmärk on vägivalla vähenemine. Strateegial on neli alaeesmärki: inimestel on paranenud oskused vägivallast hoiduda, seda ära tunda ja sellesse sekkuda; vägivallaohvrite vajadustest lähtuv kaitse ja tugi on paremini tagatud; vägivallajuhtumite menetlemine on ohvrisõbralikum; vägivallatsejate kohtlemise viisid on mõjusamad ja nende retsidiivsus on vähenenud. Korduvate vägivallategude ärahoidmiseks on vaja muuta vägivallatseja hoiakuid ja käitumismustreid. Kasutusele tuleb võtta tõendus põhised programmid, individuaalnõustamine ja muud sekkumised. Tähtis on pakkuda pärast vanglast vabanemist jätkutuge.

Konkurentsivõime kava Eesti 2020³²

Kava keskne eesmärk on Eesti tööhõive suurendamine. Lähiaastate peamine fookus on hariduse ja tööhõive valdkonnal rõhuasetusega pikaajaliste ja noorte töötute tööturule integreerimisel ning oskuste arendamisel. Ennetamiseks töötust ning lühendamaks töötuse kestust, on oluline parandada aktiivsete tööturumeetmete pakkumise efektiivsust ja võimaldada nende mõju suurendamist. Olulist rolli mängib koostöö kohalike omavalitsustega (aktiveerimismeetmed, sotsiaalprobleemide lahendamine jne). Eesmärgi saavutamise eelduseks on see, et võrreldes praegusega rakendatakse täiendavaid sisulisi ja rahalisi meetmeid täiskasvanute elukestvas õppes osalemise suurendamiseks, eelkõige täiskasvanute täiend- ja ümberõppe võimaluste laiendamine ja rahastamise suurendamine ning ilma erialase hariduseta täiskasvanutele tasemeõppe pakkumine.

Justiitsministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2018–2021³³

Inimeste sattumine kriminaaljustiitsüsteemi on riigile kallis ja pärsib normaalse ühiskonna arengut. Kriminaalpoliitika üks eesmärgi on vähendada korduvkuritegevust. Oluliseks korduvkuritegevusega seonduvaks probleemiks on kinnipidamiskohast vabanenute suutmatuse kohaneda eluga vabaduses ja seetõttu uute kuritegude toimepanemine. Vabanenu ebapiisava hõivatuse ja positiivsete sotsiaalsete sidemete puudumisega kaasneb kõrgendatud korduvkuritegevuse risk. Sestap peab ühelt poolt vangistuse täideviimine olema paindlik, võimalikult vähe vabast ühiskonnast võõrandumist tekitav ning aitama kaasa turvalisele naasmisele ühiskonda. Teiselt poolt tuleb toetada vanglast vabanenute ühiskonda naasmist, pakkudes tööhõivet, tugiisikut, ajutist majutust ja nõustamist.

³¹ https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/vagivalla_ennetamise_strateegia_aastateks_2015-2020.pdf

³² https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/konkurentsivoime_kava_eesti_2020_2011.pdf

³³ https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/justiitsministeeriumi_arengukava_2018-2021.pdf

Heaolu arengukava 2016–2023³⁴

Sotsiaalministeeriumi heaolu arengukava sõnastab kaks üldist eesmärki: tööhõive kõrge tase ja kvaliteetne tööelu; sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähenemine, sooline võrdsus ja suurem sotsiaalse kaasatus. Muu hulgas näeb arengukava ette, et inimeste võimalused iseseisvalt toime tulla, kogukonnas elada ja ühiskonnaelus osaleda on tänu efektiivsele õiguskaitsesele ja kvaliteetsele kõrvalabile paranenud. Juhtumipõhise võrgustikutöö kaudu jätkatakse integreeritud teenuste pakkumist toimetulekuraskustes inimestele ja nende pereliikmetele, pakkudes vanglast vabanenute tööhõive ja ühiskonda kaasatuse edendamiseks neile tugiteenuseid.

Euroopa Liidu Nõukogu soovitus, milles käsitletakse Eesti 2013. aasta riiklikku reformikava ja esitatakse nõukogu arvamus Eesti stabiilsuse TAT (2012–2017) kohta (COM(2013) 356 final, 29.05.2013)³⁵

Panustades hoolekande- ja sotsiaalteenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi suurenemisse ning hõlbustades pikaajaliste töötute ja terviseprobleemidega inimeste naasmist tööturule, panustatakse riigipõhise soovitus nr 2 täitmisesse: „Parandada tööstiimuleid, tõhustades olemasolevaid sotsiaalhüvitiste süsteeme ning muutes hüvitiste jaotamise paindlikumaks ja paremini suunatumaks. Tugevdada aktiveerimispoliitikat, et hõlbustada pikaajaliste töötute ning töövõimetushüvitist saavate isikute naasmist tööturule.“ Omavalitsuste võimekuse suurendamise ja koostööharjumuse juurutamisega sotsiaal- ja hoolekandeteenuste pakkumisel panustatakse riigipõhise soovitus nr 5 täitmisesse: „Tasakaalustada paremini kohalike omavalitsuste tulud ja neile pandud vastutus. Muuta kohalike omavalitsuste tegevus tõhusamaks ja tagada kohaliku tasandi avalike teenuste kvaliteetne pakkumine.“

³⁴ https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/heaolu_arengukava_2016-2023.pdf

³⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0356&from=GA>

7. Toetuse andmise tingimuste rakendamine

7.1. Toetuse saaja kohustused

7.1.1. Toetuse saajale kohalduvad lisaks käesolevas TAT-s sätestatud perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse (edaspidi *struktuuritoetuse seadus*) §-des 24 ja 26 ning struktuuritoetuse seaduse alusel kehtestatud õigusaktides toetuse saajale sätestatud kohustused. Ühtlasi on toetuse saaja kohustatud:

7.1.1.1 esitama rakendusasutusele (edaspidi RA) TAT järgmis(t)e eelarveaasta(te) tegevuste detailse kirjelduse (lisa 1 vorm A) ja sellele vastava eelarve kulukohtade kaupa (lisa 1 vorm B) kinnitamiseks jooksva aasta 1. novembriks;

7.1.1.2 esitama punktis 7.1.1.1 nimetatud dokumendid peale nende kinnitamist viie tööpäeva jooksul rakendusüksusele (edaspidi RÜ);

7.1.1.3 esitama RA nõudmisel TAT eelarve jagunemise aastate ja eelarveartiklite kaupa;

7.1.1.4 rakendama TAT-d vastavalt kinnitatud detailsele tegevuste kirjeldusele ja eelarvele;

7.1.1.5 esitama RA-le TAT eelarve täitmise aruande iga kuu 10. kuupäevaks eelmise kuu kohta RA poolt väljatöötatud vormil;

7.1.1.6 esitama RÜ-le järgneva eelarveaasta väljamaksete prognoosi 10. detsembriks või kümne tööpäeva jooksul peale lisa 1 vormi A ja vormi B kinnitamist. Esimese eelarveaasta väljamaksete prognoos tuleb esitada 15 tööpäeva jooksul TAT kinnitamisest;

7.1.1.7 esitama korrigeeritud prognoosi järele jäänud eelarveaasta kohta, kui punktis 7.3 nimetatud maksetaotlus erineb rohkem kui $\frac{1}{4}$ võrra punktis 7.1.1.6 esitatud prognoosist;

7.1.1.8 pidama arvestust projekti tulude kohta vastavalt ühendmääruse § 5 lõikele 6 ning esitama nimetatud arvestuse RÜ-le üks kord aastas 20. jaanuariks eelmise kalendriaasta kohta või muul ajal RÜ nõudmisel.

7.2. Kulude abikõlblikkus

7.2.1. Kulu on abikõlblik, kui see on põhjendatud, tekib vastavalt Vabariigi Valitsuse 1. septembri 2014. a määruse nr 143 „Perioodi 2014–2020 struktuuritoetusest hüvitatavate kulude abikõlblikuks lugemise, toetuse maksmise ning finantskorrektsioonide tegemise tingimused ja kord“ (edaspidi *ühendmäärus*) § 2 lõigetele 3 ja 4 ning makstakse vastavalt lõikele 5 ning on kooskõlas Euroopa Liidu ja Eesti õigusega.

7.2.2. Abikõlblikeks kuludeks loetakse käesolevas TAT-s nimetatud tegevuste elluviimiseks vajalikud kulud, mis vastavad ühendmääruses ja käesolevas TAT-s sätestatud tingimustele.

7.2.3. Muu hulgas on abikõlblikud kulud:

7.2.3.1 TAT elluviimisega seotud otsesed personalikulud vastavalt ühendmääruse § 3 lõike 1 punktidele 1–4 ja lõikele 4;

7.2.3.2 TAT kaudsed kulud 15% ühtse määra alusel arvestatuna otsestest personalikuludest. TAT kaudseteks kuludeks loetakse ühendmääruse § 9 lõikes 5 nimetatud TAT üldkulud ning § 9 lõikes 6 nimetatud tegevuste tegemisel tekkivad personalikulud.

7.2.4. Lisaks ühendmääruse §-s 4 nimetatud kuludele on TAT raames mitteabikõlblikud järgmised kulud:

7.2.4.1 päevaraha, majutuskulu ja mootorsõiduki kasutamise kulu osas, mis ületab vastavates õigusaktides kehtestatud maksustamisele mittekuuluvat piirmäära;

7.2.4.2 hoonestatud ja hoonestamata maa, kinnisvara ja mootorsõiduki ost;

7.2.4.3 väliskoolituse ja -lähetuse kulud väljaspool Euroopa Liidu liikmesriike.

7.3. Toetuse maksmine

7.3.1. Toetuse maksmine toimub vastavalt struktuuritoetuse seaduse §-dele 28–30 ja selle alusel kehtestatud õigusaktidele. Lihtsustatud hüvitamisviiside alusel toetuse väljamaksmisel kulu tegelikku maksumust ei tõendata ega kontrollita.

7.3.2. Toetust makstakse ühendmääruse § 14 lõike 1 punkti 1 alusel.

7.3.3. Enne esimese maksetaotluse esitamist peab toetuse saaja esitama RÜ-le:

7.3.3.1 väljavõtte oma raamatupidamise sise-eeskirjast, milles on kirjeldatud, kuidas TAT kulusid ja tasumist eristatakse raamatupidamises muudest TAT rakendaja kuludest;

7.3.3.2 koopia riigihangete tegemise korrast asutuses.

7.3.4. Punktis 7.3.3 nimetatud dokumente ei tule esitada, kui toetuse saaja on varasemate TAT-de rakendamisel nimetatud dokumendid esitanud ja neid ei ole enne uue TAT rakendamist muudetud. Toetuse saaja esitab RÜ-le sellekohase kirjaliku kinnituse.

7.3.5. Maksetaotlusi võib esitada kõige harvem üks kord kvartalis ja kõige tihedamini üks kord kuus. Kui makstud abikõlblike kulude maksumus on riigihanke piirmääruga võrdne või ületab seda, esitatakse maksetaotlus üks kord kuus. Maksetaotluse menetlusaeg on kuni 90 kalendripäeva.

7.3.6. Toetus makstakse toetuse saajale välja ühendmääruses kehtestatud korras RÜ-le esitatud maksetaotluse alusel struktuuritoetuse registri kaudu või registriväliselt. Maksetaotluse vormi kinnitab RÜ.

7.3.7. Projekti kaudsed kulud makstakse välja, arvestatuna 15% projekti abikõlblikest otsestest personalikuludest.

7.3.8. Toetus makstakse välja vastavalt TAT-s nimetatud toetuse osakaalule abikõlblikest kuludest ja mitte rohkem kui määratud toetuse summa.

7.3.9. RÜ-l on õigus peatada maksetaotluse menetlemine osaliselt või täielikult, kui:

7.3.9.1 maksetaotluses esineb puudusi;

7.3.9.2 toetuse kasutamisega seotud kohustus on täitmata;

7.3.9.3 kulu abikõlblikkus ei ole üheselt selge;

7.3.9.4 ilmnenu asjaolude põhjal on kahtlus, et toetuse saaja ei suuda viia ettenähtud ajaks TAT-d ellu või saavutada kavandatud tulemust;

7.3.9.5 maksetaotlusega taotletavat toetuse summat on võimalik struktuuritoetuse seaduse § 48 lõike 2 kohaselt tasaarveldada struktuuritoetuse seaduse § 30 lõigete 5 ja 6 alusel väljamaksmisele mittekuuluva või finantskorrektsiooni otsuse kavandis nimetatud tagasimaksmisele kuuluva toetusega.

7.3.10. Kui maksetaotluse kontrollimisel ilmneb, et toetuse saajal on täitmata maksetaotluses nimetatud kuluga seotud kohustus või nõue või maksetaotluses esineb puudus, mida on võimalik kõrvaldada RÜ määratud tähtaja jooksul, võib RÜ määrata kohustuse ja nõude täitmiseks ning puuduse kõrvaldamiseks uue tähtaja. Kui puudus kõrvaldatakse või kohustus või nõue täidetakse määratud tähtaja jooksul, loetakse, et maksetaotlus on esitatud puudusteta ja kohustus või nõue on täidetud.

7.3.11. Korraldusasutus võib kontrollida kulude abikõlblikkust, sealjuures kulu abikõlblikuks lugemise aluseks olevat teavet, dokumente ja muid tõendeid. Korraldusasutus võib kohustada RÜ-d peatama

maksetaotluse menetluse osaliselt või täielikult struktuuritoetuse seaduse § 30 lõikes 4 nimetatud juhtudel.

7.3.12. Korraldusasutus keelab RÜ-I toetuse väljamaksmise, kui kulu ei ole abikõlblik. Korraldusasutus võib keelata toetuse maksmise struktuuritoetuse seaduse § 30 lõikes 6 nimetatud juhtudel.

7.3.13. Viimane maksetaotlus esitatakse hiljemalt koos TAT lõpparuandega. Viimane väljamakse tehakse pärast lõpparuande kinnitamist RA poolt.

7.4. Toetuse andmise tingimuste muutmine

7.4.1. Kui ilmneb vajadus TAT tegevusi, tulemusi, eelarvet, näitajaid või TAT abikõlblikkuse perioodi muuta, esitab toetuse saaja RA-le põhjendatud taotluse.

7.4.2. RA vaatab punktis 7.4.1 viidatud muudatuse taotluse läbi 25 tööpäeva jooksul alates taotluse kättesaamisest ja teeb otsuse TAT muutmise taotluse kohta pärast punktis 7.4.4 nimetatud RÜ poolt edastatud ettepanekut ja punktis 7.4.8 nimetatud kooskõlastamist.

7.4.3. Puuduste esinemise korral annab RA toetuse saajale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Taotluse menetlemise tähtaega võib pikendada puuduste kõrvaldamiseks ettenähtud tähtaja võrra.

7.4.4. RA edastab muutmise taotluse pärast läbivaatamist arvamuse avaldamiseks RÜ-le. RÜ-I on õigus teha muudatuste kohta ettepanekuid. RÜ esitatavate ettepanekute tähtaeg kooskõlastatakse RA-ga muudatuste sisust ja ulatusest lähtuvalt.

7.4.5. RÜ võib toetuse saajale või RA-le teha ettepaneku TAT eelarvet muuta, kui TAT seirearuandes esitatud andmetest või muudest asjaoludest selgub, et muudatuste tegemine on vajalik TAT eduka elluviimise tagamiseks.

7.4.6. TAT muutmist ei saa taotleda sagedamini kui üks kord kuue kuu jooksul, välja arvatud juhul, kui on olemas RA ja RÜ nõusolek.

7.4.7. RA võib TAT-d muuta, kui selgub, et muudatuse tegemine on vajalik TAT edukaks elluviimiseks või toetuse saajal ei ole toetuse kasutamist ettenähtud tingimustel võimalik jätkata. Kui TAT rakendamisel on kalendriaasta lõpu seisuga tekkinud eelarveliste vahendite jääk, on RA-l õigus vähendada TAT kogueelarvet kalendriaasta kasutamata jäänud eelarve summa ulatuses.

7.4.8. TAT muutmine kooskõlastatakse korraldusasutusega, valdkondlikku komisjoni kuuluva rakendusametusega ning teiste rakendusametustega, kes vastutavad sama prioriteetse suuna meetme, meetme tegevuse või meetme tegevuste kogumi rakendamise eest.

7.4.9. TAT muutmiseks punkti 7.4.1 tähenduses ei loeta:

7.4.9.1 punktis 7.1.2 nimetatud järgmis(t)e eelarveaasta(te) tegevuste kirjelduse ja sellele vastava eelarve kulukohtade kaupa (edaspidi *tegevuste kirjeldus ja eelarve*) esitamist;

7.4.9.2 lisa 1 vormis B näidatud toetuse ja omafinantseeringu muutmist aastate kaupa tingimusel, et TAT kogutoetuse summa ja määr ei muutu.

7.4.10. RA vaatab tegevuste kirjelduse ja eelarve läbi 20 tööpäeva jooksul ning puuduste mitteesinemise korral esitab punkti 7.4.8 kohaselt kooskõlastamisele. Peale kooskõlastamist esitab RA tegevuste kirjelduse ja eelarve ministrile kinnitamiseks.

7.4.11. Tegevuste kirjelduses või eelarves puuduste esinemisel annab RA toetuse saajale tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Tegevuste kirjelduse või eelarve menetlemise tähtaega võib pikendada puuduste kõrvaldamiseks ettenähtud tähtaja võrra.

7.4.12. Eelnevalt RA-ga kirjalikult kooskõlastades ei eelda TAT muutmist konkreetse aasta vastavale tegevuskavale kinnitatud eelarve muutmine tingimusel, et TAT kogutoetuse summa ja osakaal finantsallikates ei muutu, kui:

7.4.12.1 kinnitatud eelarve kuluridasid ei muudeta ühe kalendriaasta jooksul kumulatiivselt rohkem kui 15% ja

7.4.12.2 muudatuste summa ei ületa ühe kalendriaasta jooksul kumulatiivselt 30 000 eurot.

7.4.13. Peale punktis 7.4.12 nimetatud muudatuste kooskõlastust esitab toetuse saaja viie tööpäeva jooksul muudetud eelarve koos RA kooskõlastusega RÜ-le.

7.5. Toetuse kasutamisega seotud teabe ja seirearuannete esitamine

7.5.1. TAT elluvijja esitab RÜ-le RA kehtestatud vormil TAT vahearuaande koos lisadega struktuuritoetuste registri (edaspidi *register*) vahendusel üldjuhul iga aasta 20. jaanuariks ja 15. juuniks. Kui registri vahendusel ei ole võimalik vahearuanne esitada, esitatakse vahearuanne elektroonselt digiallkirjastatult. Kui TAT tegevuste alguse ja esimese vahearuaande esitamise tähtpäeva vahe on vähem kui neli kuud, esitatakse vahearuanne järgmiseks tähtpäevaks.

7.5.2. TAT elluvijja esitab RÜ-le RA kehtestatud vormil TAT lõpparuande registri vahendusel 45 päeva jooksul alates TAT abikõlblikkuse perioodi lõppkuupäevast. Kui registri vahendusel ei ole võimalik lõpparuannet esitada, esitatakse lõpparuanne elektroonselt digiallkirjastatult.

7.5.3. Kui vahearuaande ja lõpparuande esitamise vahe on vähem kui kuus kuud, esitatakse vaid lõpparuanne.

7.5.4. RÜ kontrollib 20 tööpäeva jooksul vahe- või lõpparuande (edaspidi koos *seirearuanne*) laekumisest, kas TAT seirearuanne on vormikohane ja nõuetekohaselt täidetud.

7.5.5. Kui vahearuaandes puudusi ei esine, kinnitab RÜ TAT vahearuaande.

7.5.6. Kui lõpparuandes puudusi ei esine, kooskõlastab RÜ lõpparuande ja teavitab viie tööpäeva jooksul RA-d. RA teavitab lõpparuande kinnitamisest viivitamata RÜ-d kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Kui lõpparuanne on esitatud elektroonselt digiallkirjastatult, edastab RÜ lõpparuande viie tööpäeva jooksul RA-le kinnitamiseks.

7.5.7. Vahearuaandes puuduste esinemise korral annab RÜ toetuse saajale vähemalt kümme tööpäeva puuduste kõrvaldamiseks ning RÜ kinnitab TAT vahearuaande viie tööpäeva jooksul peale puuduste kõrvaldamist.

7.5.8. Lõpparuandes puuduste esinemise korral annab RÜ TAT elluvijale vähemalt kümme tööpäeva puuduste kõrvaldamiseks ning teavitab viie tööpäeva jooksul peale puuduste kõrvaldamist RA-d. RA teavitab lõpparuande kinnitamisest viivitamata RÜ-d kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. Kui lõpparuanne on esitatud elektroonselt digiallkirjastatult, edastab RÜ lõpparuande viie tööpäeva jooksul peale puuduste kõrvaldamist RA-le kinnitamiseks.

7.5.9. Kui RA-le esitatud lõpparuandes esineb puudusi, teavitab RA sellest RÜ-d ja edasine lõpparuande menetlemine toimub vastavalt punktile 7.5.8.

7.5.10. TAT seirearuandes peab olema kajastatud vähemalt järgmine informatsioon:

7.5.10.1 andmed TAT kohta (nimetus, tunnusnumber, toetuse saaja ja partneri(te) nimed, abikõlblikkuse periood jne);

7.5.10.2 ülevaade TAT tegevuste elluviimisest (kumulatiivselt);

7.5.10.3 näitajate täitmine (kumulatiivselt);

7.5.10.4 hinnang TAT tulemuslikkusele ja püstitatud eesmärkide saavutamisele;

7.5.10.5 TAT mõju läbivatele teemadele;

7.5.10.6 toetuse saaja hinnang partnerluse toimimisele (täidetakse juhul, kui TAT tegevuste elluviimise on kaasatud partner).

7.6. Finantskorrektsioonid

7.6.1. Finantskorrektsioone teeb RÜ vastavalt struktuuritoetuse seaduse §-dele 45–47.

7.6.2. Toetuse tagasimaksmine toimub vastavalt struktuuritoetuse seaduse §-dele 48–49.

7.7. Vaiete menetlemine

7.7.1. RA otsuse või toimingu vaide menetleja on RA.

7.7.2. RÜ otsuse või toimingu vaide menetleja on RÜ.

7.8. Riigiabi ja vähese tähtsusega abi

Käesoleva TAT raames antav toetus ei ole riigiabi.

8. Riskide hindamine

Risk	Tegevus riskide maandamiseks
Tugiteenuse hangetega (tugiisikuteenus, majutusüksus, majutuskohad) ei leita sobivaid koostööpartnereid.	Asjakohane ja piisava ajavaruga teavitustöö, võimalikele pakkujatele hanke kutse saatmine, konsultatsioonid ja teavitusüritused hankeist huvitatuile, et selgitada hanke ja edasise koostöö tingimusi.
Ei leidu piisaval hulgal tugiisikukoolitusest ja teenuse osutamisest huvitatuid.	Eestis on suur hulk koolitatud tugiisikuid, kelle jaoks vanglast vabanenud oleks uus sihtrühm ja väljakutse. Koostöös praegu tugiisikuteenust pakkuvate organisatsioonidega leiame olemasolevate tugiisikute seast neid, kes on nõus kaasa lööma. Justiitsministeerium saab omalt poolt abiks olla teavitustöös, mille eesmärk on teenuse ja sellega kaasnevate võimaluste tutvustamine. Kaasata tugiisikutena rehabiliteerunud endiseid kinnipeetavaid.
Teenuse sihtrühmas ei ole piisavalt neid, kes tunneksid teenuse järele vajadust.	Teenust saama suunamist saavad mõjutada vangla inspektorid-kontaktisikud, kes kinnipeetavatega iga päev töötavad. Samuti saab motivatsiooni parandada vangla sotsiaaltöötaja ja kaplan. Majutusteenust saama suunatute seas saab motivatsiooni parandada seeläbi, et tugiteenust saama suunamine võib olla eelduseks ennetähtaegseks vabastamiseks.
Teenuseosutajad ei suuda tagada piisavas mahus teenust, et vastata nõudlusele ja täita teenusele seatud näitajaid.	Nõutud mahud pannakse kirja teenuse osutamise lepingusse. Teenuseosutajatega toimub tihe suhtlus, mis ühes regulaarse aruandlusega aitab tagada võimalike probleemide varajast märkamist ja annab võimaluse ühiselt lahendusi otsida.
Teenust saama tulnutest suur osa katkestab teenuse, enne kui naaseb tööturule ning kaob teenuseosutajate vaateväljast.	Tagada õigete kinnipeetavate jõudmine teenust saama, koolitada teenuseosutajaid läbi viima motiveerivat intervjuerimist, et võimestada vabanenuid jätkama. Selgitada regulaarselt välja teenuse saamise katkestamise põhjused. Viia läbi nii teenusele tulemise kui ka sealt lahkumise vestlus.
Teenust saanute retsidiivsus ei ole väiksem kui teenust mittesaanutel.	Analüüsida, millest suur retsidiivsus tingitud on ning võimaluse korral viia teenuse ülesehitusse vajalikud muudatused.
Sihtrühma riskidest tingitult tekib oht tugiisikute või majutusteenuse personali elule ja tervisele.	Tugiisikute ja majutusteenuse personal tuleb koolitada riske eos märkama ning vajaduse korral sekkuma. Koolituse üheks osaks peab olema isikliku julgeoleku teema, aga ka manipulatsioonide märkamise ja vältimise teema.

<p>Kohalikud omavalitsused ei ole huvitatud koostööst TAT kaudu rahastatavate teenuste pakkujatega.</p>	<p>Tutvustada teenust ja selle vajalikkust kohalike omavalitsuste üritustel, sh valdade ja linnade päev, koolitused, volikogu istungid jms. Lisaks saab tugiisik teha juhtumipõhiselt mõjutustööd, näidates ära konkreetse vabanenu vajadused ja kohaliku omavalitsuse kohustuse tagada minimaalsel tasemel toetavaid tegevusi. Näidata ära kasutegur, mida loob tugiisikute ja majutuse kaudu pakutav kompleksteenus.</p>
<p>Ettevõtjad ja tööandjad ei ole huvitatud vanglast vabanenuid tööle võtma.</p>	<p>Teha suunatud teavitustööd võimalike tööandjate seas, samuti katusorganisatsioonides. Oluline on ka juhtumipõhine veenmine. Tugiisiku roll on ühtlasi see, et näidata ära vabanenu senised edusammud ning selgitada, miks ta sobib antud tööd tegema. Rääkida tuleb ka võimalikest riskidest, et vältida ootamatutest olukordadest tingitud pahameelt, mis võiks välistada edasise koostöö.</p>

9. LISAD

TAT tegevuste detailne kirjeldus – lisa 1 vorm A

TAT finantsplaan ja eelarve kulukohtade kaupa – lisa 1 vorm B